

Г. І. Дудчак, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дудчак Г. І.

Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності

У статті розкрито сутність понять „самостійна робота майбутніх учителів початкових класів”, „готовність майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності”. Визначено рівні, критерії та показники готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності. Представлено тестову методику для діагностики рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності.

Ключові слова: самостійна робота майбутніх учителів початкових класів, готовність майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності, рівні, критерії, показники.

Дудчак Г. И.

Диагностика уровней готовности будущих учителей начальных классов к самостоятельной работе в процессе профессиональной деятельности

В статье раскрыта сущность понятий „самостоятельная работа будущих учителей начальных классов”, „готовность будущих учителей начальных классов к самостоятельной работе в процессе профессиональной деятельности”. Определенно уровни, критерии и показатели готовности будущих учителей начальных классов, к самостоятельной работе в процессе профессиональной деятельности. Представлена тестовая методика для диагностики уровня готовности будущих учителей начальных классов к самостоятельной работе в процессе профессиональной деятельности.

Ключевые слова: самостоятельная работа будущих учителей начальных классов, готовность будущих учителей начальных классов к самостоятельной работе в процессе профессиональной деятельности, уровни, критерии, показатели.

Розвиток політичної, економічної та інформаційної сфер на початку ХХІ століття зумовив зміну підходів до підготовки майбутніх фахівців.

Ефективно виконувати професійні функції в сучасних умовах може спеціаліст, який здатний свідомо відбирати із потоку інформації ту, що має для нього особистісне чи професійне значення, самостійно засвоювати її та застосовувати у різних видах діяльності, оперативно приймати нешаблонні рішення, сприймати та адекватно оцінювати суспільні явища і процеси. Саме тому сучасна вища освіта, зокрема педагогічна, має бути зорієнтована на розвиток самостійної та творчої особистості майбутнього фахівця, з високим рівнем готовності до здійснення самостійної роботи у процесі професійної діяльності.

Особливого значення формування готовності до професійної самостійної роботи набуває у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, діяльність яких є досить складною та поліфункціональною.

У теорії та методиці професійної освіти самостійну роботу майбутніх учителів досліджували І. Бобакова, В. Буринський, Т. Лобода, М. Сичова, І. Шайдур, Н. Шишкіна та ін. Дидактичні та психологічні основи готовності студентів до самостійної роботи розкриті у працях М. Іванової, С. Жданова, С. Караваєвої, Т. Панченко, С. Шарова та ін. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів знаходять відображення у наукових доробках таких учених, як С. Власенко, І. Гавриш, І. Дарманська, М. Дарманський, О. Демченко, Н. Казакова, Л. Коваль, С. Ратовська, Л. Хомич, Ю. Шишкіна та ін.

Однак недостатньо дослідженою є проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності. Разом з тим немає чіткої технології визначення рівня готовності майбутніх фахівців до професійної самостійної роботи.

Мета статті – розробка системи діагностики рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до самостійної роботи у процесі професійної діяльності.

Під самостійною роботою майбутніх учителів початкових класів ми розуміємо особливий цілеспрямований вид навчальної діяльності, який має місце на навчальних заняттях і поза ними, здійснюється під керівництвом

викладача але без його безпосередньої участі, спрямований на формування самостійності, як якості особистості та оволодіння знаннями, уміннями, навичками, необхідними в майбутній професійній педагогічній діяльності.

Ефективно організована та керована самостійна робота студентів у вищому навчальному закладі є передумовою високого рівня готовності спеціалістів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності.

На основі аналізу праць С. Жданової [1], С. Караваєвої [2], С. Шарова [3] готовністю майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності будемо називати інтеграційне утворення особистості, що проявляється у сформованості позитивних мотивів самостійної роботи, володінні методами і прийомами її організації та здійснення.

З метою визначення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності вважаємо за необхідне визначення критеріїв та показників готовності.

У працях Н. Колесник критерії визначаються як якості, властивості та ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість спостерігати його стан, рівень функціонування та розвитку [4]. Під показниками вчена розуміє якісні або кількісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознак об'єкта, який вивчається, тобто ступінь сформованості того або іншого критерію [4].

Оскільки основними характеристиками готовності студентів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності є формування позитивної мотивації, умінь і навичок організації і здійснення самостійної роботи, то критеріями формування готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності вважатимемо мотиваційний, організаційний та операційно-діяльнісний.

Мотиваційний критерій передбачає наявність у студентів високого рівня мотивації до самостійної роботи, що характеризується усвідомленням студентами значення самостійної роботи у процесі майбутньої педагогічної діяльності, сформованістю позитивних мотивів самостійної роботи

(пізнавальних і професійно-ціннісних) та систематичним виконанням самостійних завдань.

Показниками сформованості цього критерію ми визначили:

1. Усвідомлення студентами ролі самостійної роботи в майбутній професійній діяльності.
2. Сформованість позитивних мотивів самостійної роботи у процесі професійної підготовки.
3. Систематичний характер самостійної роботи.

Організаційний критерій передбачає наявність умінь студентів самостійно організовувати виконання самостійної роботи, до яких відносимо уміння раціонально розподіляти та використовувати робочий час, планувати виконання самостійної роботи, здійснювати контроль за її результатами.

Показниками сформованості цього критерію є:

1. Уміння раціонально розподіляти та використовувати робочий час.
2. Уміння студентів самостійно планувати виконання самостійної роботи.
3. Уміння здійснювати самоконтроль за результатами самостійної роботи.

Операційно-діяльнісний критерій передбачає сформованість умінь майбутніх учителів початкових класів виконувати різні види самостійної роботи: робота з каталогом літератури, навчальними посібниками, підручниками та періодичними виданнями, робота в мережі Інтернет, підготовка наукових статей, реферативних та інформаційних повідомлень, здійснення науково-педагогічних досліджень.

До показників сформованості цього критерію ми зарахували:

1. Уміння працювати з каталогом літератури.
2. Уміння працювати з навчальними підручниками, посібниками та періодичними виданнями.
3. Уміння знаходити необхідну інформацію в мережі Інтернет.
4. Уміння готувати наукові статті, інформаційні повідомлення.
5. Уміння здійснювати педагогічні дослідження, використовуючи низку теоретичних та емпіричних методів.

На основі визначених критеріїв та показників нами було розроблено три рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності (низький, середній, високий):

I рівень (низький) – студенти не усвідомлюють значення самостійної роботи у процесі навчання та в майбутній професійній діяльності, у них відсутня позитивна мотивація до здійснення самостійної роботи; не володіють вміннями раціонально розподіляти та використовувати робочий час, планувати самостійну роботу, здійснювати контроль за її результатами; відчувають великі труднощі у процесі виконання різних видів самостійної роботи; самостійна робота має несистематичний характер.

II рівень (середній) – студенти усвідомлюють значення самостійної роботи у процесі навчання та в майбутній професійній діяльності, однак здебільшого керуються мотивами, що пов'язані з бажанням здобути освіту, мати хороші успіхи у навчанні, тобто недостатньо сформованими є позитивні мотиви самостійної роботи; зустрічаються із труднощами при розподілі часу для самостійної роботи (багато часу витрачають непродуктивно), при плануванні та здійсненні контролю за її результатами; проблемним виявляється виконання окремих видів самостійної роботи; самостійна робота здебільшого набуває систематичного характеру.

III рівень (високий) – студенти усвідомлюють значення самостійної роботи у процесі навчання та в майбутній професійній діяльності, у них сформована позитивна мотивація до здійснення самостійної роботи; володіють вміннями раціонально розподіляти та використовувати робочий час, планувати самостійну роботу, здійснювати контроль за її результатами; не відчувають труднощів у процесі виконання різних видів самостійної роботи; самостійна робота здійснюється систематично.

Пропонуємо блоки тестових завдань для діагностики рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності, які склалися відповідно до виділених критеріїв та рівнів готовності:

Мотиваційний блок

1. Яка роль самостійної роботи у вашій майбутній професійній діяльності?

а) без неї неможливо ефективно реалізовувати цілі навчання і виховання;

б) вона має значення тоді, коли необхідно здобути якусь важливу для себе інформацію;

в) вона непотрібна, оскільки до виконання функцій вчителя початкових класів нас готує вищий навчальний заклад.

2. До виконання самостійної роботи Вас спонукає:

а) бажання добре підготуватися до виконання професійних функцій вчителя початкових класів; стати висококваліфікованим фахівцем у своїй галузі;

б) розуміння необхідності освіти, набуття спеціальності;

в) прагнення досягнути успіхів у навчанні (одержання позитивних оцінок); примус з боку батьків, викладачів.

3. Чи носить Ваша самостійна робота систематичний характер?

а) так; б) час від часу; в) ні.

Організаційний блок

4. Чи вмієте ви раціонально розподіляти і використовувати робочий час?

а) так; б) частково; в) ні.

5. Чи вмієте ви самостійно планувати виконання самостійної роботи?

а) так; б) частково; в) ні.

6. Чи вмієте ви здійснювати самоконтроль за результатами самостійної роботи?

а) так; б) частково; в) ні.

Операційно-діяльнісний блок

7. Чи вмієте ви працювати з каталогом літератури?

а) так; б) частково; в) ні.

8. Чи вмієте ви працювати з навчальними підручниками, посібниками та періодичними виданнями?

а) так; б) частково; в) ні.

9. Чи вмієте ви знаходити необхідну інформацію в мережі Інтернет?

а) так; б) частково; в) ні.

10. Чи вмієте ви готувати інформаційні повідомлення, наукові статті?

а) так; б) частково; в) ні.

11. Чи вмієте ви здійснювати педагогічні дослідження, використовуючи низку теоретичних та емпіричних методів?

а) так; б) частково; в) ні.

Обробка результатів

За кожен варіант відповіді „а” ставиться 3 бали, за варіант „б” – 2 бали і за відповідь „в” – 1 бал.

Відповідність балів, набраних учасниками експерименту рівням готовності майбутнього вчителя початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності: високий рівень – 27 – 33 балів; середній рівень – 19 – 26 балів; низький рівень – 11 – 18 балів.

Таким чином, розроблена тестова методика слугуватиме для діагностики рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності, що дозволить визначити ефективні шляхи підготовки майбутніх фахівців до цього виду діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах.

Література

1. **Жданова С. А.** Модель готовности обучающихся к самостоятельной работе в условиях дистанционного обучения : материалы регион. науч.-практ. конф. [„Моделирование социально-педагогических систем”], (Пермь, 16 – 17 сентября 2004 г.) / Пермский гос. пед. ун-т. – Пермь, 2004. – С. 89–93.

2. **Караваева С. А.** Формирование готовности студентов вуза к самостоятельной работе в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец.

13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” /
С. А. Караваева. – Челябинск, 2004. – 21 с.

3. **Шаров С. В.** Развитие готовности студентов до самостоятельной учебной деятельности как необходимая умова її здійснення [Електронний ресурс] / С. В. Шаров. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2011_15/files/P1511_69.pdf

4. **Колесник Н. Є.** Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів : [монографія] / Наталія Євгенівна Колесник. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 292с.

Dudchak G. I.

The levels' diagnostics of primary school future teachers' readiness to the independent work in the process of professional activity

The article distinguished the notion of „primary school future teachers' Independent work”, „primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity”.

The levels, criteria and indexes of primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity.

There are motivational, organizational and operational-actively criteria of forming the primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity.

Students' awareness the role of independent work in the future professional activity and formed the positive reasons of independent work, systematic character of independent work are the indexes of formed motivational criterion.

The indexes of formed the organizational criterion are the ability of rational distribution working hours, the ability of planning independent work, the ability of realizing self-control as a result of independent work.

The indexes of formed operational-actively criterion are the ability of working at the literature catalogue, textbooks, manuals and magazines, the ability of finding the information in the Internet, the ability of preparing the scientific articles, the informational messages, the abilities of realizing the pedagogical researches.

On the basis of determinate criteria and indexes are developed three levels of primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity – low, middle and high.

In the article the test methods is presented for diagnostics the level of primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity.

Key words: primary school future teachers' Independent work, primary school future teachers' readiness to independent work in the process of professional activity, levels, criteria, indexes.

Відомості про автора

Дудчак Галина Іванівна – викладач кафедри шкільної педагогіки та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики педагогічного керівництва самостійною роботою майбутніх учителів початкових класів.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2012 р.
Прийнято до друку 21.12.2012 р.